

2. Stonehenge ja Stonehengen maailma

11.9.2024 Stoa

Parker Pearson, Mike

- Stonehenge. Exploring the Greatest Stone Age Mystery. 2012

Britannian esihistoria

- Miten syrjäinen Euroopan kolkka on kehittänyt sellaisia muinaisia nähtävyyksiä kuten Stonehenge?
- Luentosarjassa tutustutaan Britannian esihistoriaan.
 - Luennot:
 - 4.9. Varhainen kivikausi Brittein saarilla
 - 11.9. Stonehenge ja Stonehengen maailma
 - 18.8. Kivikaudesta pronssikauteen

25.9. Pronssikauden rikkaat haudat. Milloin keltit saapuivat Brittein saarille?

2.10. Britannian keltit. Rooma valloittaa Britannian

FT Eero Muurimäki

Megaliitit

- Suurista kivistä (mega lithos) rakennettuja rakennelmia.
- Päätyypit:
 - i) Haudat
 - ii) Rituaalirakennelmat, joilla usein astronomisia suuntauksia – näissäkin joskus hautauksia
- Haudat ovat voineet toimia myös kulttimenojen kokoontumis- ja suorituspaikkoina
- Samaan kompleksiin liittyy myös hyvin suurikokoisia maavalleja ja kehiä
- Megaliitti rakennelmia ryhdyttiin rakentamaan varhaisissa kivikautisissa maatalousyhteisöissä pian maanviljelyn vakiintumisen jälkeen.

Megaliittien alkuperä

- Göbekli Tepe Kaakkois-Turkissa yli 10 000 v. sitten
- Vanhimmat megaliitit Euroopan eri alueilla
- Euroopan vanhimmat luoteis-Ranskasta n. 4500 eaa. (Portugali?)

Göbekli Tepe

Megaliitti- monumenttityyppejä

- Tärkeimpiä mukaan lukien maarakennelmat
 - Kivirivit
 - Kivikehät
 - Kehävallirakennelmat causewayed enclosures = causeway= pengertie) pengertierakennelmat, (Wikip. ympyräkaivanto, huono)
 - Pitkät vallit (cursus)
 - Temppelet (Maltalla)
 - Henget

Megaliitti-

monumentti-tyyppejä

Kivirivit

- Menhiri, ”hiidenkivet”
- Bretagne ilm. 4500 eKr. alkaen
 - Huom. Sakkaran porrasympyrä 2800 eKr.
- Kuva Carnac, Bretagne , 3800 kiveä

Britannian

rituaalirakennelmat

- Rakennettu n. 4000 eKr. lähtien
- Rakentaminen loppui n. 2000 eKr.
- Kehävallit
- Kivikehät
- Paalukehät (”woodehenget”)
- Cursukset
- Maata ja kiviä käytettiin
- Kivikehistä ja hengeistä Stonehengeissä hautauksia, muista tunnetaan vain muutamia

Megaliittihaudat

- Megal. hautatyypit:
 - 1. Pitkä hautakumpu
 - Vanhimmissa ei kivirakennelmaa sisällä, vaan puurakennelmia. Usein kuitenkin käsitellään megalittimonumenttien yhteydessä
 - 2. Dolmen (dös, dysse) (paasihauta),
 - 3. Käytävähauta (gånggrif, jættestue, Hünebed)
 - 4. Galleriahauta – pitkä, useita kamioita ilman käytävää
- Kiviset megalittihaudat usein alkuaan peitetty maakumpuun.

Pitkät hautakummut

- Euroopassa 40 000 kpl.
- Britanniassa n. 260, niistä 148 Wiltshiressä.
- Käytössä 4000 - 2400 eKr.
 - Iberia 45000 eKr. alkaen
- Yleensä ruumishautaus
- Kuva West Kenneth Long Barrow
 - Rakennettu n. 3500 eKr. suljettu 2200, jolloin Aveburyn kehä rakennettiin

- Kollektiivihautoja
- 15 - 125 m pitkiä, kork. 4-5m.
- Lähtökohta usein paaluitaus, hautauskehä
- Siihen puinen tai kivinen kammio.
- Joskus portaali.
- Gussage Down in the Cranborne Chase area of Dorset, U.K
- Käytävähautojen ja dolmeneiden päällä ollut maakumpu, joka valunut pois, luokittelu osin päällekkäinen

Dolmen

(paasihauta, portaalihauta)

- Yleisin
- Walesissa *cromlechs* (Ranskassa c. on kivikehä) Cornwallissa *quoits*
- Britannia-Saksa, Iberian nimimaa, Sardinia
- Useimmat 4000 – 3000 eKr.
- Poulnabronen kammiohauta, Irlanti
- Huom.

- Skotlanti puuttuu

Käytävähauta

- Bryn Celli Ddu, Angleseyn saarella Walesin edustalla.
- Ajoitus n. 3000 eKr.

Carrowmore

- Irlannin luoteisrannikolla.
 - Laajin Irlannissa ja ilm. vanhin
 - säilynyt 30 megal. Hautaa, suurin kompleksi
 - G. Burenhult vanhin nr. 4, 5400 eKr. nyt 3700 eKr.
-
- Carrowmore 7, dolmen, parhaiten säilynyt 4000 eKr..
-
- Suurin, 4 m kork. 34 m halk. ainoa röykkiön peittämä
 - 3640 - 3380 eKr.
 - Ihmisluita, sekä poltettuja että polttamattomia
 - Haudan pohja poltettu ennen pystytystä

- Sisällä oleva arkku/dolmen?

Megaliittisista hautauksista

- Kollektiivihautoja
- Usein haudaus vasta kun lihat hävinneet luista.
 - Jopa 50 yksilöä haudassa, miehet, naiset ja lapset.
- Yleensä keskittyneet yhteen pieneen osaan hautaa.
- Joskus ihmisjäänteet puuttuvat.
- Harvoin hauta-anteja.
- Molemmin puoli pitkä kumpua oja, josta maa luotiin
- Syntyteorioita:
 - 1. mv. siirtolaisvirta pysähtyi Atlantin rannalle, väestöpainetta, alkoivat osoittaa maanomistustaan monumenttien avulla.
 - Ian Hodder: nauhakeraamisen kulttuurin pitkien talojen rinnakkaisilmio. Poissulkeva levinneisyys.

Pitkät hautakummut

- Joskus pitkän hautakummun ja pitkän talon pohja hyvin samanlainen

Pitkiä taloja

- Talojen pääty saattoi olla jäsennelty yhtä lailla kuin pitkän hautakummun fasadi

Kronologia

- Aik. katsottiin, että dolmenit ja käytävähaudat seurasivat toisiaan, vain vähän ajallista päällekkäisyyttä

Ruotsissa

- Pitkät hautakummut ensin jo n. 4000 eaa.
- Dolmenit ja käytävähaudat samanaikaisia, käytävähautoja käytettiin pidempään.
- Galleriahaudat myöhäisimpiä

Irlanti, Newgrange

- Käytävähautojen keskittymä Boyne-joen varrella Irlannissa.
- Newgrange, Knowth ja Dowth 3 km etäisyydellä

toisistaan. Alueella 22 pienempää hautaa.

Newgrange

- 40 km Dublinista pohjoiseen.
 - 3200 – 3100 eKr. (n. 500 v. vanhempi kuin Gizan pyramidit)
- Kiviröykkiökumpu 70 m halkaisijaltaan.
- 13 - 14 m korkea.
- Alkuaan ollut vielä suurempi
- ympärillä 35 kivistä kehä.

Talvipäivänseisauksen auringon-nousu

- Pohjapinta 0,4 ha. 50 000 tonnia maata ja kiveä.
 - Suippeneva valeholvi. Korkeus 6,5 m. Haudan osat: 18 m pitkä metrin levyinen käytävä. Ristinmuotoinen kammio. Huone 10 m².
 - 3 pienempää kammiota.
 - Valo haudan perukkaan vain talvipäivänseisauksen auringonnousun aikana 20 min. ajaksi.
-
- Näkymä ylöspäin valeholviin.

- 5000 v. sitten ajoitus oli täsmällinen, prekessio muuttanut aikaa
 - (maapallo hyrrä, joka kieppuu)
 - Nyt myöhästyy 4 minuuttia auringonnoususta.
-
- Käytävässä hajaluita sekä poltetuista että polttamattomista vainajista
 - Niukasti hauta-anteja
 - 4 riipusta, 2 helmeä. Käytetty pii-iskos. Luutaltoa luukärkien ja neulojen katkelmia
 - Luita: jänis, kani, koira, lepakko, lammas, vuohi nauta, laulurastas, kotiloita, sammakoita – useimmat tulleet käytävään ja kuolleet luonnollisesti. Kanit Irlantiin 1200-luvulla.
 - Ilm. ryöstetty ennen kaivausta.
 - Vuoden 2000 eKr. jälkeen ei käytössä rituaalikeskuksena. Pikarikultt. Ihmisiä asui sen romahtaneiden reunojen vierellä.
-
- Dowth – käytävä suunnattu talvipäivänseisauksen auringonlaskuun

Knowth

- Kaksi tunnelia, itään ja länteen, suunnattu kevät- ja syyspäiväntasauksen auringon nousuun ja laskuun.
 - Päällä rautak. linnoitus
- Liittyvät samaan kokonaisuuteen. Merkitys?
- Ei suorakulma. Seuraa vain jokea??

Koristelut

- Boynen laakso, Yli 600 piirtokoristeista kiveä, enemmän kuin Bretagnessa ja Iberian niemimaalla yhteensä
- Knowth 1, yli 300 koristeltua kiveä. Lähes 80 kiveä muualla alueella.
- Suurin keskittymä Euroopassa.

Kuviot

- Newgrangen sisäänkäynnin edessä paasi, jossa geometrinen koristelua, spiraaleja, ympyröitä, meanderikuvioita, kolmioita,
- Reunakivi 8. Kolmioiden ja spiraalien vastakohtaisuus dramaattinen.

- Enin osa kuvia Irlannin standardityyliä
- Kasvot oikealla?

Rituaalirakennelmat

- 1. *Cursukset*
- 2. *henget* – pyöreä kehävalli, jossa oja vallin sisäpuolella.
 - ei puolustuksellisia
- 3. *Kehävallit* (wikipedia ympyräkaivannot, ei ole koska keskustaa ei ole kaivettu)
 - (engl. causewayed enclosure, aik. causewayed camp)
 - 1 – 4 ojaa ja vallia
 - Vanhimmat Saksa-Slovakia 4800 – 4600 eKr.
- Ero hengeihin: niihin johtaa pengerteitä, (=causeway) ojien yli,
- pyöreiden lisäksi useita muita muotoja
- Kivikehät
- Kehät puupaaluista ,”woodhenget”

Kehävallien edeltäjät

mannermaalla

- Ympyräkaivanto harhaanjohtava nimi, koska ei syvennetty keskeltä

Mannermaisiet mahdolliset juuret Gosek, Saksa

- 4900 eKr. 75 m halk.
- 2 paaluitaa
- Varhaisin tunnettu ”observatorio”,
- suunnat talvipäivänseisauksen auringon nousuun ja laskuun
- Vastaavia tunnetaan 250 Saksasta, Itävallasta ja Kroatiasta.
- Ilm. pyyntikulttuureilla kuukalenteri, mv. edellytti aurinkokalenteria.

Cursus

- Vani Britanniassa
- 4000 – 2500 eaa.

- Lähes samansuuntaisia ojia ja valleja, jotka liittyvät päissä toisiinsa
 - pituus 46 m – 9,7 km.
 - Vallit voivat olla jopa 91 m etäisyydellä toisistaan.
 - Tunnetaan n. 50 kpl
 - Kuva: Cursus Stonehengen lähellä, 2,7 km
 - Teitä rituaalikulkueille, tähtitieteellisiä suuntauksia?
-
- Suunat vaihtgelevia, 1. Stonehenge, pitkä. 2 Stonehenge lyhyt.
-
- Verrattu talonpohjiin

Kehävallit

- Kehävallirakennelmat, pengerrakennelmat, tunnetaan Irlanti – Skandinavia - Slovakia – Italia alueella
- Britanniassa n. 80 kpl.
- Vanhimmat Thamesin suosan lähellä.

- Levisivät nopeasti
- Usein kukkuloilla
- Sisällä kultt. kerros yleensä hyvin ohut

- Ilm. rituaalijuhlien pitopaikkoja.

Kehävallit

- Kehävallirakennelmat, pengerrakennelmat, tunnetaan Irlanti – Skandinavia - Slovakia – Italia alueella
- Britanniassa n. 80 kpl.
- Vanhimmat Thamesin suuosan lähellä.
Levisivät nopeasti
- Usein kukkuloilla
- Sisällä kultt. kerros yleensä hyvin ohut

- Ilm. rituaalijuhlien pitopaikkoja.

Kehävallien ajoitus

- Rakennettiin vain 250 – 300 vuoden aikana.
3800 – 3500 eKr.
- Osa vain yhtä kokoontumista varten, osa käytössä pitkään
- Tunnetaan Britanniassa noin 70 kpl

Englanti Robin Hoods Ball

- Kehävalli n. 4 km luoteeseen Stonehengestä
 - Kaksi kehää peittää 3,5 ha
 - 3635-3570 cal BC
 - Salisburyn tasangolla
 - Vain yksi kulkutie
- Rakennettu ennen Stonehengeä (4 km etäisyydellä) ja Durrington Wallsia
- Samanaikaisia pitkiä hautakumpuja lähellä

Henget

- Kehävallimonumentteja
- Oja vallin sisäpuolella.
 - Stonehenge ei henge, oja ulkopuolella!
- Hengessä ei yleensä kivikehää. Sisäänkäyntejä 1 – 2
- Britanniasta noin 100 kpl.
- Suurin Durrington Walls, läpimitta noin 500 m,
- pienin 8,5 m.
- Stonehenge keskikokoa.
- Sisäänkäyntejä, aukkoja vallissa 1 – 4.

Henget

- Myöhäisneoliittisia tai varhaispronssikautisia
 - Grooved ware liittyy usein näihin.
- Joskus liittyy kivikehiin tai muihin rakennelmiin.
 - Joskus vain kivien kuopat jäljellä.
- Joskus hautauksia, samanaikaisia, edeltäviä tai käytön jälkeisiä
- Henget alavilla mailla, ei kukkuloiden päällä vaan .
- Tunnetaan alle 100

Ajoitus

- Vaikeita ajoittaa. Varhaisimmat n. 3000 eKr.
- Intensiivikäyttö 2500 – 2750 eKr.
- Suurimmat myöh. neoliittinen 2800 – 2200 eKr. Grooved Ware periodi.

- Kellopikariaikaan aktiivikäytössä
 - Viimeiset puukehät n. 1100 eKr. (Ogden Down, Dorset)

Thornboroughin cursus

- Joskus liittyvät vanhempiin monumentteihin. Thornboroughin cursus ja henget

- 3 hengeä Thornboroughissa.

- Ilm. kehittyneet kehävalleista.
- Kehävalleja Manner-Euroopassa on, onko hengejä, kiistellään.
- Hautauksia jossain, ennen rakentamista ja sen käytön jälkeen.

- punainen = henge
- sininen = kivikehä
- keltainen = puukehä
- musta = näiden yhdistelmä

Kivikehät

- Brittein saarilla noin 1000 kpl.
- vain 3 henge-paikkaa, jossa kivikehä
- Kuva: Ring of Brodgar, Orkneysaaret.
- halk. yli 100 m.
- 2500 BC - 2000 BC ?
- alun pitäen yli 60 kiveä

Kivikehät

Ring of Brodgar

- 104 m läpimitta, oja 3 m syvä, 9 m leveä ja 380 m läpimitaltaan.

Stenness

- Orkneyn pääsaarella
- Mahd. vanhin hengepaikka Britanniassa n. 3000 eKr.
- Ring of Brodgar 1,2 km etäisyydellä itään
- Pystykivet. 5 m kork. alkuaan osa kivikehää, jossa 12 kiveä
- 32 m ellipsin muotoisessa kehässä
- Henge 44 m halk.

Stennes

- Lovet 5 m korkeitta

Kivikehät ja kivirivit

- Myös Keski-Euroopassa
Stonehengen ajallinen
asema

Stonehenge, tutkimushistoriaa

- Geoffrey of Monmouth 1100-luvulla: Stonehenge oli kuningas Arthurin aikainen.
- Merlin sai jättiläiset tuomaan kivet Irlannista. Niillä parantavia voimia.
- Inigo Jones (1573-1652)
 - Roomalaisten rakentama.
- John Aubrey
- (1626-1697), nimitys Aubreyn kuopat. Ajatus druideista.
- R. J. C. Atkinson, tutkimuksia 1950- ja 1960-luvulla.
- 2000-luku Mike Parker-Pearson

Blick Mead ja

Stonehengen parkkipaikka

- Lähde n. 3 km itään Stonehengestä
- Vanhin ”monumentaaliaktiiviteetti 7500 – 7900 eKr. miltei 1 m läpimitaltaan paalunjälkiä parkkipaikan teossa.
 - Englanti vielä osa mannermaata.
- Blick Meadin varhaisemmat löydöt 8000 eKr.
- Ihminen jatkuvasti alueella 4000 eKr. alkaen.
- 35 000 työstettyä piitä
- 2400 eläinluuta. Useimmat kypsennettyä ja alkuhärän luita – ajoitus 7500 – 4250 eKr.

- Lähteessä harvinaista levää, kiven poisto lähteestä värjää ruskean piin muutamassa tunnissa punaiseksi.
 - Pidetty ehkä maagisena.
- Koiran hampaan isotooppianalyysi: Yorkshirestä

- Ilm. rituaalipaikka.
- Lähistöllä mesoliittinen asumuspainanne.

Alue Stonehengen ympärillä

- 30 km²,
- hyvin paljon erilaisia monumentteja.
- Mm. yli 350 hautakumpua.

Stonehengen rakentaminen

- vaihe 1 3000 – 2920 eKr. (keskineoliittinen aika)
- Ulko- ja sisävalli, 1000 m halk.
- Aubreyn kuopat 56 kpl.
 - 1670 John Aubrey, miehen pituutta syvemmät
- Poilttohautoja

- Paaluja, muutama pystykivi.

- Osa niistä suunnattu eteläisimpään kuunousuun kaakossa.

Aubreyn kuopat

- Suurin tunnettu polttokalmisto aikanaan, n. 56 kuoppaa, jotka polttohautoja
- Varmuudella 63 yksilöä, mahd. 200.

- Jo varhaisin vaihe suunnattu kesäpäivän seisauksen nousevan auringon mukaan.

- ”Puuhenge” 3000 – 2920 eKr. liittyy ensimmä. vaiheeseen

Siniset kivet

- Ryoliittiä - magmakivi, usein muistuttaa graniittia.
- 2470 eKr. Sinikivet kaarella. 80 kiveä
- ”vain” 4 tonnin painoiset.

Vaihe 2

2620 – 2480 eaa

- Myöhäisneoliittinen
- Sarsen kehä ja

- 5 triliittiä.
- Sinikivet järjestettiin kaksoiskaareksi.
- Korkokivi ja teurastuskivi pystytetty
- Triliittit kesäpäivän ja talvipäivän seisauksen mukaan.
- Myös kuun eteläinen ääriin suuntaus samoin, pohjoinen ääriin suuntaus.

Alttarikivi

- Hiekkakiveä. Paino 6 tn.
- Paikoilleen vaiheessa 2 2620 – 2480 eaa. , mutta oli pystyssä
- Myöhemmin kaatunut.
- Katsottiin, että Walesista,
- Muutama viikko sitten tutkimus: Kaakkois-Skotlannista.
- Pari viikkoa uusi tutkimus sitten: mistä tahansa muualta, paitsi Orkney-saarilta

Triliitit

- Triliiti

- Sarsen kivet
- Kivien paino n. 50 tn. Korkeus 5 – 6 m.
- Stonehenge ainoa kivikehä, jonka kivet muotoiltuja
 - Kuvassa vasarakiviä alueelta

Mistä?

- n. 30 km etäisyydeltä. Marlborough Downsista, läheltä Aveburyä,
- Hiekkakiveä.

Vaihe 3

- Kuparikausi
- 2480 – 2280 eKr.
- Triliitit 15 kpl, hevosenkengän muotoon.
- keskim. 6 m korkeita.

- Sinikivet uudessa järjestyksessä
- Ulko-oja puhdistettiin. Ojaan yhä polttohautauksia.
- Suuren triliitin pohj. puolelle suuri kuoppa,

jonka Atkinson väärin identifioi rampiksi.

- Etelä- ja pohjoiskummut varhaisempien D:n muotoisten rakennusten päälle.

Sinikivien alkuperä

- Sinikivet Lounais-Walesissa lähellä Pont Saesonia sijaitsevasta 70 metriä leveästä Craig Rhos-y-Felinin muodostelmasta
- Vesitse ja vetotaipaleiden yli? Ei lautaveneitä, lautat olisivat olleet suunnattomia
- Geologit: mannerjää ei ole siirtänyt, kiviä pitäisi löytyä muualtakin kuin Stonehengen rakenteista.

Vesireitti

- Carn Menyn sinikivet Walesissa – eräs doloriittilaatu
- Suuria kiviä lohkottu 3200 - 2400 eKr. Stonehengessä 2900 eKr.

- Sinikivet Ryoliittia,
- diabaasia
- pilkullista diabaasia

Ensimmäinen Stonehenge

- Parker-Pearson: Waun Mawn, preelkin vuoriston alue, jossa ilm. Stonehengen ensimmä. edeltäjä
- 110 m halk., kivikehä.
- Kuoppia, joiden muoto vastaa täsmälleen Stonehengen kivien muotoa.
- Suuntaus kesäpäivänseisauksen auringonnousuun.
- n., 3300 eaa. Siirrettiin 230 km (lennuntietä)
- Kehän halkaisija Sama kuin Stonehengen vallituksissa, ei ensimmä. kivikehässä joka halk. 87 m..
- Eräät Stonehengen kivistä vastaavat pohjanmuodoltaan Waun Mawn kuoppia.

Vaihe 4

2280-2020 eKr.

- Pikariaika
- Sinikivet muodostavat soikion

Vaihe 5

- 1680 – 1520
- Keskipronssikausi
- Kaivettu Y ja Z kuopat, joihin ei laitettu kiviä
- Kiviä ei siirretty vuoden 2000 eKr. jälkeen
- Monumenttien rakentaminen loppui koko Britanniassa
- Ei enää megal. hautoja, ryhdyttiin rakentamaan kiviaitoja peltojen ympärille

- Tämän jälkeen Stonehenge menneen ajan muisto.
 - Vain kivien varastamista.
- Alueelta keramiikkaa aina nykyaikaan asti.
- Erit. runsaasti 200-300-luvuilta jaa. Myös rahoja juuri ennen kuin roomalaiset lähtivät
- Geoffrey Manmouthilainen:
 - Brittikuningas Aurelius Ambrosius ja hänen veljensä Uther Pendragon haudattiin

Stonehengeen. n. 500 jKr.

- Tuolta ajalta ihmiskallo (340-510 C14)
- Päättömiä ruumiita 2 kpl. 720 – 990.
Teloituspaikka?
- Nimi ”Stone Hangings”

Muita rakenteita

- Kehän ulkopuolella 6 kiveä.
- Korkokivellä ollut pari, joiden välissä auringon säteet tulleet.
- ”Teurastuskivi” ollut alun pitäen pystyssä – siis väärä nimi
- Asemakivet
 - 4 kpl. muodostavat suorakulmion.
- pohjoisimman ja eteläisimmän ympärillä kumpuhauta.
- Samassa suunnassa kuin keskikesäpäivän ja talvipäivän seisauksen auringonnousu.
- ”Y ja Z” kuopat. Ilm. tarkoitus laajentaa uusilla kivikehillä, ei toteutunut
- Viimeisiä toiminnan jälkiä alueella.

- ”Teurastuskivi”

Valmis Stonehenge

Stonehenge nyt

Avenue

- Yhdistää monumentin Avon-jokeen
- Parker Pearson: Durrington Walls ja yhdistämä jokeen monumentteihin.
- Rituaalitie. Henkinen ja fyysinen yhteys elävien ja kuolleiden välillä.
- Ilm. myös reitti, mitä pitkin kivet kuljetettu. Kaksi pengertä, oja ulkopuolella.
- Noin 34 m etäisyydellä toisistaan.

Miksi Stonehenge on missä on?

- Michael Parker-Pearson
- Maassa jääkauden jälkeensä jättämiä ”ojia”, joiden suunta laskevaan juhannuksen aurinkoon
- Lidar-kuva

Durrington

Walls.

- Rakennettu n. 2500 eKr.
- Samanikäinen kuin Stonehenge.
- 500 m halk., 2. suurin Brittein saarella
- Oja alunperin 5,5 m syvä, 7 m levä pohjalta, 18 m yläosasta
- Kaakkoissisäänkäynti 60 m Avon-joesta.

Durrington Walls

- 17 ha.
- sianluita runsaasti. Uhrijuhlia.
 - teor. 9 kk iässä ilm. uhrattu talvella.
- Eteläinen sisäänkäynti kohti nousevaa talvipäivän seisauksen aurinkoa.
 - Laaksossa, kesäpäivänseisauksen auringonnousu ei näy.

Kylä lähellä

- 2000-luvun alussa löytyi talonpohjia.
- Arvio: 1000 taloa, 400 ihmistä.
- Stonehengen ja muiden monumenttien rakentajien kylä
- Asuttiin n. 50 v. Stonehengen mittavimman

rakennusvaiheen aikana.

Uusi yllätys

- Kesä 2020: Durrington Wallsin ympäriltä löytyi geofysikaalisilla mittauksilla kuiluja, jotka kiertävät hengeä kehässä.
- 20 – 30 kpl, 10 m halk. ja 5 m syviä
- Muodostavat 1,9 km kehän

- Täyttyneet.
- Ovat ilm. pyhän alueen rajalla. Durrington Walls keskellä

- Alustava ajoitus 2500 eaa.

Woodhenge

- Durrington Wallin eteläpuolella
- Kaivettu 1920-luvulla.
- 2450-2000 BC

- 85 m laaja.
- lapsen luuranko, jonka kallo oli murskattu lähellä keskustaa.
- Eteläkehä, sisäänkäynti juhannuksen auringonnousun suuntaan
- Vastaavia rakennelmia Wessexistä 40 kpl.

- Alkup. kaivauskartta

- **Woodhenge**

South Circle

- Durrington Wallsin sisällä South Circle, pieni puu-henge.
- Suunnattu talvipäivän seisauksen auringonnousuun.

Sininen stonehenge

- 1,6 km etelään Stonehengestä. 10 m halk. 3000 –

2400 eKr..

- Kuoppia, joista kivet poistettu 27 kpl.
- Lohkareita samaa sinikiveä, jota Stonehengessä, ehkä siirretty sinne.
- Ei maan pinnalle näkyvää
- Henge 25 m halk.
- Kuopissa hiiltä, krematorio?

Michael Parker

Pearsonin uusi teoria

- 1998 Madagaskarilainen arkeologi Ramilisonina
- Madagaskraissa yhä pystytetään kiviä ollakseen yhteydessä kuolleisiin.
- Madagaskarissa häviävää materiaalia, puuta ym. käytetään eläville, kiveä kuolleille. Kivimonumentit esi-isille.
- 2 km etäisyydellä puukehä Durrington Wallsin sisällä.
- Oppinut, että vanhempi kuin kiviset.
- prototyyppinä, Stonehenge puuhengen

kivikopio

- Jos Ramilison oikeassa, ei eriaikaisia vaan eri rooli.

Stonehenge ja kuolleet

- Avon joki yhdisti Durrington Wallsiin, 3 km
 - Stonehengeellä avenue
 - Flinders Petrie 1880 Stonehengen päämerkitys kalmisto. Arthur Evans, esi-isien muistolle ym.
 - Ennustuksia:
 - Jos teoria oikea, hirsikehät Durrington Walls ja Woodhenge olisi liityttävä elävien maailmaan. Stonehenge esi-isien.
 - Oli oltava samanaikaisia ja olisi oltava avenue myös Durrington Wallsista Avon-joelle.
 - Parker Pearson todensi molemmat
 - Eli ovat osa samasta systeemistä.
-
- Stonehengessä
 - 11 palasta grooved ware
 - 229 kellopikarikeramiikkaa

- nautan luita ja ihmisjäänteitä.
- Durrington Walls
 - pääosin grooved ware, sianluita.
 - Ihmisluit puuttuvat lähes kokonaan.
 - sika kuului talvipäivänseisauksen juhlarituaaliateriaan.

Stonehenge

kulttuuri-kontekstissaan

- 3. ja 2. vstuhat pieniä kyliä, harvoin yli 50 asukasta.
- Vasta 1300 eKr. suurempia, mäkilinnoja.
- Megal. haudoissa vain pieni osa väestöä, ei tiedetä, mitä lopuille tehtiin.
- hautamonumentit myös rituaalikeskuksia, jotka eivät liittyneet suoranaisesti kuolemaan.

Tähtitieteellisiä
suuntauksia
Stonehengessä

- kesäpäivän seisauksen auringonlaskun ja talvipäivän seisauksen auringonlaskun mukaan suunnattu.

Stonehenge sijainnin määräytyminen

- Aubrey Burl: Stonehenge varsinkin varhaisvaiheessaan suunnattu kuun liikkeiden mukaan.
- Stonehengen asema: keskikesän nouseva aurinko ja keskikesän nouseva täysikuu etelässä ääriasemassaan suorassa kulmassa.
- L
- liittyy nelikulmioon, jonka muodostaa 4 asemakiveä.
- Yhdistelmä ei enää pätevä muutaman kilometrin etäisyydellä Stonehengestä.

Stonehenge ”kompuutterina”

- Gerald Hawkins, Fred Hoyle
- Aubryn kuoppien avulla ennustettiin auringonpimennyksiä.
- Kritiikki: kuoppia kehällä niin tiheässä, että niihin voidaan sovittaa mitä tahansa.
- Tuskin mahdollista ennustaa auringonpimennyksiä

ilman numeroita.

Voiko päätelmiä tehdä?

- John Constable 1835
- Stonehenge ennen ennallistusta
- Toisaalta, tiivis kalkkimaata, kivien asemasta jää pysyviä kuoppia.

Stonehengen ihmisten arkimaailma

- Ohra, vehnä.
- Siat, naudat, lampaat.
- Myös keräilyä ja metsästystä.
- Dieetti pääosin kasveista ja maitotuotteista, erityistilanteissa lihaa
- Muualta eur. pellavavaatteita turkisten ja vuotien ohella, ei villavaatteita.
- n. 2500 eKr. ensin metallityökalut, kuparikirveet.
- Myös metsän antimia hyödynnettiin:
 - pähkinöitä, villiomenia, orapihlaja,

- karhunvatukka.
– villisikoja, karhuja, susia. alkuhärkiä.

Durrington Wallsin viereinen kylä

- 2005 kaivaukset: Durrington Walls ollut suuri asuinalue 17 ha, vain 5 % tutkittu
- ilm. 4 korttelia, joissa jopa 250 taloa, tiet väissä.
- Keskellä avoin tila.
- Jos ydinperhe, asukkaita 4000, suurin asp. Luoteis-Euroopassa
- Pieniä suorak. muotoisia taloja, välissä juhlista jäänyttä roskaa, joihin osallistunut tuhansia ihmisiä.
- Näyttää siltä, että taloissa ei asuttu kuin 10 v. välillä 2500 – 2460 eaa.
Tilapäisasumista
- Asetus loppui ennen, kun vallit ja ojat rakennettiin.

Talot

- Puuta, sorakulmaisia, puuta ja kalkkilaastia.
- Pohja kuin Orkney-saarilla
- Skara Brae samanaikaisesti käytössä ,
mutt 800 km etäisyydellä
- Grooved ware keksitty ilm Skotlannissa,
levisi etelään
- Ehkä liittyi uskontoon